

Απειλή για το μέλλον της Κύπρου η σοβαρή Υπογεννητικότητα

Εισηγήσεις Συμβουλίου Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας Κύπρου

Ο ρυθμός γεννητικότητας θεωρείται ως ένας από τους σημαντικότερους δείκτες της μελλοντικής ανταγωνιστικότητας μίας χώρας. Η χαμηλή γονιμότητα προκαλεί σοβαρή ανησυχία για την γήρανση του πληθυσμού, η οποία επηρεάζει και τη μακροπρόθεσμη επιβίωση του γηγενούς πληθυσμού. Η μεγάλη και παρατεταμένη υπογεννητικότητα που μαστίζει τη χώρα μας δεν αποτελεί φαινόμενο μοναδικό για τη Κύπρο. Ήδη από τις αρχές του 21ου αιώνα, τα τρία τέταρτα του πληθυσμού της Ευρώπης ζουν σε χώρες όπου η γονιμότητα βρίσκεται σημαντικά πιο κάτω από το επίπεδο αντικατάστασης των γενεών (2,1 παιδιά ανά γυναίκα σε αναπαραγωγική ηλικία). Το συνολικό ποσοστό γονιμότητας στην ΕΕ το 2021¹ ήταν 1,53 γεννήσεις ζώντων ανά γυναίκα, ενώ στην Κύπρο ο συγκεκριμένος δείκτης διαμορφώθηκε στο 1,39 το 2021², γεγονός που προκαλεί έντονο προβληματισμό για πιθανή περαιτέρω επιδείνωση του δείκτη στα επόμενα χρόνια.

Το Συμβούλιο Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας Κύπρου θεωρεί πως είναι επιβεβλημένη η εις βάθος μελέτη και ανάλυση των συγκεκριμένων δεδομένων και η χάραξη μίας μακροχρόνιας στρατηγικής για αντιμετώπιση της υπογεννητικότητας στη χώρα μας.

Ο χαμηλός ρυθμός γεννήσεων μπορεί να επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία και τις κοινωνικές δομές ενός κράτους, καθώς οδηγεί σε γήρανση του πληθυσμού, μείωση του εργατικού δυναμικού και αυξημένο φόρτο στα συστήματα υγείας και κοινωνικής πρόνοιας:

Γήρανση του πληθυσμού: Καθώς οι ρυθμοί γεννήσεων μειώνονται και ο πληθυσμός γερνάει, λιγότερα άτομα, σε ηλικία εργασίας, μπορούν να υποστηρίξουν τους ηλικιωμένους. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένο φόρτο στα συστήματα δημόσιων συντάξεων και υγείας, με πιθανό κίνδυνο τη χειροτέρευση της ποιότητας της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

Έλλειψη εργατικού δυναμικού: Οι χαμηλοί ρυθμοί γεννήσεων μπορούν, επίσης, να οδηγήσουν σε έλλειψη εργατικού δυναμικού, καθώς υπάρχουν λιγότεροι νέοι που εισέρχονται στην αγορά εργασίας για να αντικαταστήσουν αυτούς που συνταξιοδοτούνται. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε συγκριτικά

¹ Τελευταία διαθέσιμα στοιχεία

² <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00199/default/table?lang=en>

υψηλότερους μισθούς, υψηλότερες τιμές για αγαθά και υπηρεσίες, και κατ' επέκταση στη μείωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας.

Οικονομικές προκλήσεις: Η γήρανση του πληθυσμού και το φαινόμενο της υπογεννητικότητας συμβάλλουν επίσης αρνητικά στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων και στην εξασφάλιση επαρκούς συνταξιοδοτικού εισοδήματος. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένους φόρους ή/και μειωμένα επιδόματα, τόσο για τους εργαζομένους όσο και για τους συνταξιούχους.

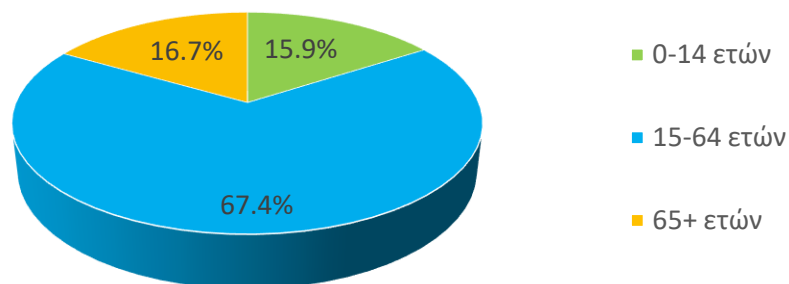
Μείωση της καινοτομίας: Οι χαμηλοί ρυθμοί γεννήσεων μπορούν να οδηγήσουν σε μείωση των καινοτόμων ιδεών και της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Λιγότεροι νέοι μπορεί να σημαίνει λιγότερες νέες ιδέες, προϊόντα και επιχειρήσεις, γεγονός που μπορεί να περιορίσει την οικονομική ανάπτυξη.

Μείωση της αξίας του ανθρώπινου κεφαλαίου: Ένας συνεχής χαμηλός ρυθμός γεννήσεων μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της αξίας του ανθρώπινου κεφαλαίου, που αντιπροσωπεύει τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες που φέρνουν οι νέοι άνθρωποι στην αγορά εργασίας. Η υπογεννητικότητα μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει λιγότερο υψηλά ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό για να αναλάβει πολύπλοκες θέσεις εργασίας, μειώνοντας την παραγωγικότητα και την καινοτομία.

Μείωση καταναλωτικής ζήτησης: Καθώς ο πληθυσμός γερνάει και υπάρχουν λιγότεροι νέοι, ενδέχεται να υπάρχει μείωση της ζήτησης για συγκεκριμένα καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες, όπως παιχνίδια, παιδικά ρούχα και περίθαλψη παιδιών. Αυτό μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τις επιχειρήσεις που παρέχουν τα αγαθά αυτά, οδηγώντας σε μειωμένη οικονομική ανάπτυξη. Οι χαμηλοί ρυθμοί γεννήσεων μπορούν επίσης να οδηγήσουν σε αλλαγές στις καταναλωτικές προτιμήσεις, καθώς οι οικογένειες γίνονται σχετικά μικρότερες και υιοθετούν διαφορετικά πρότυπα δαπανών. Αυτό μπορεί να επηρεάσει τη διάρθρωση της οικονομίας, καθώς ορισμένοι τομείς μπορεί να παρουσιάσουν αυξημένη ή μειωμένη ζήτηση.

Σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία και την τελευταία απογραφή πληθυσμού του 2021, το ποσοστό παιδιών ηλικίας κάτω των 15 ετών στο συνολικό πληθυσμό ανέρχεται στο 15,9%. Το αντίστοιχο ποσοστό ατόμων 15-64 ετών ανέρχεται στο 67,4% και το ποσοστό ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στο 16,7%. Όπως παρατηρείται, το ποσοστό ατόμων 65 ετών και άνω έχει ξεπεράσει το ποσοστό παιδιών ηλικίας κάτω των 15 ετών.

Ποσοστιαία κατανομή πληθυσμού κατά ηλικία (1/10/21)
(Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου)

Αντιμετώπιση του προβλήματος

Για την αντιμετώπιση του φαινομένου της υπογεννητικότητας η Κυβέρνηση έχει εφαρμόσει τα τελευταία χρόνια σημαντικά μέτρα όπως φορολογικές ελαφρύνσεις, βοήθημα τοκετού, επέκταση της άδειας μητρότητας, εφαρμογή της άδειας πατρότητας, παραχώρηση «προίκας του μωρού», παροχή επίδοματος τέκνου για τρίτο παιδί, επίδομα γονικής άδειας, εφαρμογή στεγαστικών προγραμμάτων κ.α. Εντούτοις, τα στατιστικά δείχνουν την αναγκαιότητα ανάληψης περισσότερων δράσεων για την αντιμετώπιση του προβλήματος, το οποίο λαμβάνει ανησυχητικές διαστάσεις.

Εισήγηση του Συμβουλίου Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας Κύπρου (ΣΟΑΚ) είναι όπως η κυβέρνηση προχωρήσει σε ένα ολοκληρωμένο σχεδιασμό που να αφορά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των οικογενειών με παιδιά, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης της ισορροπίας μεταξύ προσωπικής και επαγγελματικής ζωής των γονέων. Η «**Οικογενειακή Πολιτική**» όπως την ονομάζουμε, θα πρέπει να περιλαμβάνει μέτρα για οικονομική στήριξη των οικογενειών με παιδιά, μέτρα για την ενίσχυση/βελτίωση των υπηρεσιών παιδικής μέριμνας, καθώς επίσης και σημαντικές μεταρρυθμίσεις στον τρόπο εργασίας. Πιο κάτω ακολουθούν και αναλύονται οι εισηγήσεις του ΣΟΑΚ για την «Οικογενειακή Πολιτική», σημειώνοντας βέβαια ότι κάποιες προτάσεις θα χρειαστούν χρόνο για να υλοποιηθούν:

1. Πολιτικές φιλικές προς την οικογένεια

Εφαρμογή πολιτικών που υποστηρίζουν τις οικογένειες, όπως η πληρωμένη (ή επιδοτημένη) γονική άδεια, ευέλικτες ώρες εργασίας, προσιτή παιδική μέριμνα και φορολογικά εκπτώτικα μέτρα ή επιδοτήσεις για οικογένειες με παιδιά. Αυτό μπορεί να βοηθήσει στην ανακούφιση του οικονομικού και του οργανωτικού φόρτου της ανατροφής των παιδιών και να διευκολύνει τα ζευγάρια να ξεκινήσουν και να αυξήσουν το μέγεθος της οικογένειας τους.

2. Οικονομικά κίνητρα (για μεγάλες οικογένειες)

Προσφορά οικονομικών κινήτρων για την απόκτηση παιδιών, όπως «μπόνους» με απευθείας χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά, φορολογικές ελαφρύνσεις ή μειωμένα επιτόκια υπό μορφή επιχορήγησης για τα δάνεια των οικογενειών με παιδιά. Αυτά τα κίνητρα μπορούν να ενθαρρύνουν τα ζευγάρια να αποκτήσουν περισσότερα παιδιά παρέχοντας οικονομική υποστήριξη και αντισταθμίζοντας κάποια από τα έξοδα που σχετίζονται με την ανατροφή των παιδιών. Οικονομική Υποστήριξη για Μεγάλες Οικογένειες: Για παράδειγμα, οι οικογένειες με τρία ή περισσότερα παιδιά μπορούν να λαμβάνουν μηνιαίο επίδομα ανά παιδί. Επίσης, οι γονείς μπορούν να λάβουν μια φορά «μπόνους» για κάθε παιδί που γεννιέται ή υιοθετείται και μπορούν επίσης να λαμβάνουν επιπλέον ωφελήματα και επιχορηγήσεις για δαπάνες εκπαίδευσης.

3. Επιδοτήσεις για την εκπαίδευση

Οι γονείς μπορούν να λαμβάνουν μηνιαίο επίδομα ανά παιδί για δαπάνες εκπαίδευσης, ενώ οι οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα μπορούν να λαμβάνουν επιπρόσθετες επιδοτήσεις.

4. Δημόσια στέγαση και υποδομές

Επένδυση σε δημόσια στέγαση και υποδομές, όπως σχολεία και παιδικές χαρές, για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος φιλικού για τις οικογένειες.

5. Πολιτικές υγείας

Βελτίωση της πρόσβασης στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και στις υπηρεσίες αναπαραγωγικής υγείας, όπως οι θεραπείες γονιμότητας και η προνοητική περίθαλψη. Αυτό μπορεί να συμβάλει στη μείωση της εμφάνισης της ανικανότητας και άλλων προβλημάτων υγείας που σχετίζονται με τη χαμηλή γεννητικότητα.

6. Αντιμετώπιση κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων

Αντιμετώπιση κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων που μπορεί να αποθαρρύνουν τα ζευγάρια από το να αποκτήσουν παιδιά, όπως υψηλό κόστος στέγασης, ανασφάλεια στην εργασία και έλλειψη προσιτής παιδικής μέριμνας. Αυτά τα ζητήματα μπορούν να συμβάλουν στην οικονομική στενότητα/πίεση και την αβεβαιότητα, καθιστώντας πιο δύσκολο για τα ζευγάρια να αποκτήσουν παιδιά.

7. Ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στον χώρο εργασίας

Ενθάρρυνση της συμμετοχής των γυναικών στον χώρο εργασίας προσφέροντας πολιτικές όπως προσιτή παιδική μέριμνα και γονική άδεια, και υποστηρίζοντας την επαγγελματική τους προαγωγή μέσω προγραμμάτων εκπαίδευσης. Αυτό μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της οικονομικής ανεξαρτησίας των γυναικών και στη μείωση του διλήμματος μεταξύ εργασίας και οικογένειας.

8. Φορολογικά κίνητρα για τους εργοδότες

Παροχή φορολογικών κινήτρων στους εργοδότες που προσφέρουν πολιτικές φιλικές προς την οικογένεια, όπως το ευέλικτο ωράριο εργασίας. Αυτό μπορεί να ενθαρρύνει περισσότερες εταιρείες να υλοποιήσουν τέτοιες πολιτικές δημιουργώντας ένα πιο υποστηρικτικό περιβάλλον για τους εργαζομένους που επιθυμούν να αποκτήσουν παιδιά.

9. Επέκταση Γονικής άδειας

Επέκταση πληρωμένης γονικής άδειας στους νέους γονείς ώστε να έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν άδεια από την εργασία τους και να φροντίσουν τα νεογέννητα παιδιά τους. Αυτό μπορεί να μειώσει το άγχος της μετάβασης στη γονεϊκότητα και να βοηθήσει τους γονείς να δημιουργήσουν στενούς δεσμούς με τα παιδιά τους. Παραδείγματα: Στη Σουηδία, οι γονείς δικαιούνται συνολικά 480 ημέρες γονικής άδειας με ποσοστό 80% του μισθού τους. Στην Ισλανδία, οι γονείς δικαιούνται 9 μήνες πληρωμένης γονικής άδειας, η οποία μπορεί να μοιραστεί μεταξύ της μητέρας και του πατέρα. Στη Δανία, οι νέες μητέρες δικαιούνται 18 εβδομάδες πληρωμένης μητρικής άδειας, ενώ οι νέοι πατέρες δικαιούνται δύο εβδομάδες πληρωμένης πατρικής άδειας. Οι γονείς μπορούν επίσης να λάβουν έως και 32 εβδομάδες γονικής άδειας, την οποία μπορούν να μοιράσουν μεταξύ της μητέρας και του πατέρα.

10. Υπηρεσίες Φροντίδας Παιδιών

Οι γονείς μπορούν να λαμβάνουν ευνοϊκότερη τιμή για τις υπηρεσίες φροντίδας παιδιών βάσει του εισοδήματός τους, με το υψηλότερο ποσοστό επιδότησης να καλύπτει έως και 50% του κόστους.